

رشد جمعیت و مسائل آموزش و پرورش در بیست سال آینده

بطور کلی می توان گفت که افزایش تعداد محصلین، مخصوصاً دانش آوزان دوره ابتدایی بستگی تام با رشد طبیعی جمعیت دارد. هرگونه تغییر در تمایلات جمعیتی روی تعداد اطفال در سنین تحصیل و همچنین میزان سرمایه گذاری برای تعلیم و تربیت تأثیر مستقیم خواهد داشت. نکته مهم و قابل اهمیت که ضرورت تذکار دارد اینست که بچه هایی که در گذشته به مدرسه نمی رفتند امروزه دبستان در پیش گرفته اند، و این امر بدین معنی است که گذشته از عوامل رشد طبیعی عوامل جمعیت اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی نیز در تغییر دادن تعداد محصلین اثر مستقیم دارند. در پانزده سال اخیر رشد سریع جمعیت کم و بیش به نظام آموزشی فشار آورده تا افراد زیادتری را بپذیرد، تعداد مدارس بیشتر شود و کادر آموزشی توسعه یابد. نتیجتاً آموزش و پرورش تا حدودی تعمیم و توسعه یافته بدون اینکه در محتوی تعلیمات و کیفیت آن تغییری حاصل شود. می توان گفت که این پدیده ای است مشترک برای بیشتر کشورهای در حال رشد و از یک سو منتج از تحولات اقتصادی و اجتماعی این کشورهاست و از سوی دیگر از رشد سریع جمعیت آنها. در اثر این وضع احتیاجات نظام آموزشی مرتباً بالا می رود و قسمت اعظم بودجه عمرانی و جاری این کشورها به تعلیم و تربیت اختصاص می یابد. و خلاصه سهم بزرگی از عواید کشور بجای اینکه در زمینه های مختلف صنعتی سرمایه گذاری شود صرف تعلیم و تربیت می گردد. برای اینکه اثرات مستقیم رشد سریع جمعیت در تعلیم و تربیت نشان داده شود، به یک سلسله پیش بینی درباره جمعیت کشور و تعداد محصلین از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ بجا درت شد تا بتوان دورنمایی از تحولات بیست سال آینده را در این زمینه نشان داد.

وضع دموگرافیک و آینده نگرى جمعیت ایران

سرشماری سال ۱۳۳۵ جمعیت کشور را به ۱۸,۹۵۴,۷۰۴ نفر تعیین کرده بود و تراکم جمعیت را در هر کیلومتر مربع ۱۱/۵ نفر. طبق سرشماری سال ۱۳۴۵ جمعیت کشور ۲۵,۷۸۱,۰۰۰ نفر برآورد شده است. میزان رشد طبیعی جمعیت کشور در فاصله ده سال بطور متوسط در سال ۳/۱ درصد است. در صورتیکه نتایج سرشماری اخیر را با جمعیت صاف شده سال ۱۳۳۵ مقایسه کنیم،

میزان رشد سالیانه جمعیت کشور به $\frac{2}{9}$ درصد کاهش می یابد. اگر این رشد قابل ملاحظه ادامه یابد، به احتمال زیاد جمعیت ایران در ۲ سال آینده دوبرابر می شود.

از نظر توزیع سنی جمعیت، بطوریکه نتایج سرشماری سال ۱۳۳۵ نشان داده، ۳۴ درصد جمعیت کشور کمتر از پانزده سال داشتند، ۵۴٪ جمعیت در گروه سنی ۱۰-۶ بوده اند و ۱۰ درصد بقیه بیش از ۶۰ سال داشته اند. چنین ترکیب سنی جمعیت نشان می دهد که چقدر جمعیت کشور جوان است. این جوانی جمعیت، با توجه به کاهش روزافزون مرگ و میر از یکسو و بالا بودن باروری از سوی دیگر، به تسریع رشد جمعیت کشور در سالهای آینده منجر خواهد شد. از خصوصیات دیگر جمعیت ایران، که در بالا بردن سطح باروری تأثیر فراوان دارد، اینست که ازدواج در ایران زودرس است و مردان و زنان در ایران زود در جوانی ازدواج می کنند و همچنین تعداد مجردهای قطعی بسیار محدود است یا، به عبارت دیگر، ازدواج در ایران تا حدودی جنبه همگانی دارد. تمام این عوامل کمک می کنند که رشد جمعیت کشور بیش از پیش تشدید شود.

آینده نگری جمعیت ایران: برای نشان دادن تحولات جمعیت در آینده دو فرض حداقل و حداکثر افزایش طبیعی از میان سایر فرضها انتخاب شده است:

۱. فرض حداقل عبارتست از کاهش باروری و تقلیل سریع مرگ و میر
 ۲. فرض حداکثر عبارتست از باروری ثابت و کاهش سریع مرگ و میر
- اختلاف پیش بینی مطابق این دو فرض تا سال ۱۳۵۰ خیلی ناچیز خواهد بود و از این تاریخ به بعد تفاوت افزایش جمعیت با توجه به فرضهای دو گانه قابل توجه خواهد بود. میزان رشد طبیعی جمعیت بر اساس این دو فرض به شرح زیر خواهد بود:

جدول شماره ۱

میزانهای رشد طبیعی جمعیت کشور در سالهای آینده

۱۳۳۵	۱۳۴۰	۱۳۵۰	۱۳۶۰	۱۳۷۰	۱۳۸۰
تا	تا	تا	تا	تا	تا
۱۳۳۵	۱۳۴۰	۱۳۵۰	۱۳۶۰	۱۳۷۰	۱۳۸۰
فرض حداکثر رشد	جمعیت	فرض حداقل رشد	جمعیت	فرض حداکثر رشد	جمعیت
$\frac{2}{73}$	$\frac{2}{87}$	$\frac{3}{10}$	$\frac{3}{47}$	$\frac{3}{79}$	$\frac{3}{92}$
$\frac{2}{73}$	$\frac{2}{87}$	$\frac{3}{-}$	$\frac{3}{0.3}$	$\frac{3}{0.5}$	$\frac{3}{0.9}$

بطوریکه ارقام فوق نشان می دهد، بر طبق این پیش بینی، رشد جمعیت در بیست و پنج سال آینده سریع خواهد بود. بطوریکه، اگر جمعیت کشور بر سبنای رشد حداقل افزایش پیدا کند،

به ۴ میلیون نفر بالغ خواهد شد. در صورتیکه در رشد جمعیت تغییری به وجود نیاید، خیلی احتمال دارد که به ۵۱ میلیون نفر برسد. همانطور که قبلاً ذکر شد، به علت جوانی جمعیت، از یکسو، و ثابت ماندن پارووری، که در حد اعلاى خود قرار دارد، گروه‌های جمعیت افزایش سریعتری خواهند داشت و سنگینی بار آنها بر روی سایر گروه‌هایش از پیش خواهد بود.

پیش‌بینی جمعیت محصلین در بیست و پنج سال آینده

الف. تعلیمات ابتدایی: برای پیش‌بینی تعداد دانش‌آموزان دوره ابتدایی آمارهای سال ۱۳۴۵ مینا قرار داده شده است. در اینجا به سوازات آمارهای فرهنگی اطلاعات جمعیتی نیز مورد استفاده قرار گرفته است.

ضمناً به میزان ثبت نام دانش‌آموزان در کلاس اول ابتدایی توجه خاصی شده است. دلیل آن اینست که، بطوریکه مشاهده شده است، امروزه بجای هفت سالگی، که سن ورود به دبستان شناخته شده، تعداد کودکانی که در سن شش سالگی به مدرسه می‌روند روبه ازدیاد است. ضمناً باید خاطر نشان ساخت که هنوز اختلاف فاحشی از نظر میزان اشتغال تحصیل بین شهر و روستا وجود دارد. بالاخره، در اثر عوامل فرهنگی، هنوز از نظر مدرسه رفتن بین دختران و پسران اختلاف وجود دارد.

در اینجا لازم به یادآوری است که به علل اجتماعی-اقتصادی، بطور کلی، میزان افت تحصیلی در مناطق روستایی خیلی بالاست یا، به عبارت ساده‌تر، بیشتر اطفال روستایی قبل از اینکه تحصیلات خود را به پایان برسانند ترك تحصیل می‌کنند.

بالاخره، در پیش‌بینی تعداد دانش‌آموزان، ضمن توجه به تمایلات مردم در فرستادن اطفال خود به مدرسه، مسئله افت تحصیلی از یک کلاس به کلاس دیگر نیز در نظر گرفته شده است. همچنین در پیش‌بینی دانش‌آموزان با توجه به اینکه امروزه ۵٪ اطفال لازم‌التعلیم به مدرسه راه پیدا کرده‌اند، فرض شده است که در سال ۱۳۶۵، ۹٪ اطفال مذکور به مدرسه خواهند رفت.

جدول زیر پیش‌بینی دوره تعلیمات ابتدایی را بر حسب دوفرض تحول جمعیت نشان

می‌دهد.

جدول شماره ۲

تحول تعداد دانش‌آموزان دوره ابتدایی از ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ (ارقام به هزار نفر)

۱۳۴۵	۱۳۵۰	۱۳۵۵	۱۳۶۰	۱۳۶۵
فرض حداکثر رشد	۲۱۸۱	۳۲۱۷	۴۶۹۵	۵۹۳۳
فرض حداقل رشد	۲۱۸۱	۳۲۱۷	۴۶۷۱	۵۶۵۷
اختلاف بین دوفرض	-	-	۲۴	۲۷۶
				۶۰۴

و میزان افزایش سالانه دانش آموزان چنین خواهد بود :

۱۳۶۰	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
تا	تا	تا	تا	
۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۰	۱۳۵۰	
۴/۳	۴/۸	۷/۸	۸/۱	فرض حداکثر رشد جمعیت
۳/۴	۳/۹	۷/۸	۸/۱	فرض حداقل رشد جمعیت

طبق این میزانهای رشد، ملاحظه می شود که افزایش دانش آموزان از ۸/۱ بین سالهای ۱۳۴۵ و ۱۳۵۰ به تدریج به ۴/۳ و ۳/۴ درصد در سال ۱۳۶۵ کاهش خواهد یافت تا جایی که بین رشد طبیعی جمعیت و افزایش دانش آموزان دوره ابتدایی هماهنگی به وجود خواهد آمد، برای اینکه تقریباً کلیه اطفال در سن تحصیل به مدرسه راه پیدا خواهند کرد و هرگونه تحول در رشد جمعیت مسلماً در تعداد دانش آموزان مؤثر خواهد بود.

ب. تعلیمات متوسطه : تعداد دانش آموزان دوره تعلیمات متوسطه بستگی به دانش آموزان دوره ابتدایی دارد، بدین معنی که هر اندازه افزایش دانش آموزان دوره ابتدایی سریعتر باشد، بالطبع اثرات آن در دوره متوسطه نیز متظاهر خواهد شد. با توجه به محاسباتی که شده است، معلوم گردیده است که معمولاً ۹ درصد دانش آموزان کلاس ششم ابتدایی در شهر و ۳ درصد در مناطق روستایی به تحصیلات خود در دبیرستان ادامه می دهند. همچنین با در نظر گرفتن میزان افت تحصیلی در دوره متوسطه بیش بینی تعداد محصلان دوره متوسطه انجام گرفته است.

جدول زیر پیش بینی تعداد دانش آموزان دوره تعلیمات متوسطه را بر حسب فرضهای تحول جمعیت در بیست سال آینده نشان می دهد.

پروژه گاهنامه جدول شماره ۳ ت فرستنی

تحول تعداد دانش آموزان دوره متوسطه از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ (ارقام به هزار نفر)

۱۳۶۵	۱۳۶۴	۱۳۶۳	۱۳۶۰	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
۲۱۹۶	۲۱۰۸	۲۰۱۶	۱۷۱۶	۱۱۷۳	۷۸۵	۴۹۳	فرض حداکثر رشد جمعیت
۲۱۰۲	۲۰۳۵	۱۹۷۰	۱۷۱۶	۱۱۷۳	۷۸۵	۴۹۳	فرض حداقل رشد جمعیت
۹۴	۷۳	۴۶	-	-	-	-	اختلاف بین دو فرض
٪۳۸		٪۳۴	٪۲۷	٪۲۲	٪۱۷		میزان تحصیل دوره متوسطه

علت اینکه ارقام پیش بینی دانش آموزان از سال ۱۳۶۳ به بعد سال به سال ارائه شده اینست که افزایش سریع جمعیت از ۱۳۵ آغاز می شود و اثرات آن در تعلیمات متوسطه از ۱۳۶۳ متظاهر می شود.

جدول شماره ۴

تحول میزان افزایش دانش آموزان دوره متوسطه

۱۳۶۰	۱۳۶۰	۱۳۵۰	۱۳۴۵
تا	تا	تا	تا
۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰
۵/۱	۴/۹	۸/۴	۹/۸
۴/۲	۴/۹	۸/۴	۹/۸

بطوریکه ازبیزانهای افزایش بالا استنباط می شود، اثرات اشباع دانش آموزان دوره ابتدایی که منجر به رکود افزایش سالانه آنها می شود از سال ۱۳۶۰ بخوبی مشخص خواهد شد.
ج. تعلیمات عالی: برخلاف افزایش قابل توجه دانش آموزان دوره ابتدایی و دوره متوسطه، تعداد دانشجویان در دانشگاه ها و مؤسسات عالی کشور محدود است و به زحمت نصف احتیاجات کشور را تکافو می کند.

ضمناً باید گفت که افزایش تعداد دانشجویان تعلیمات عالی خیلی کم با تمایلات جمعیتی ارتباط دارد و معمولاً توسعه تعلیمات عالی در هر کشور هماهنگ با احتیاجات و نیازمندیهای کشور صورت می گیرد.

پیش بینی تعداد دانشجویان مؤسسات عالی کشور در ۲ سال آینده با توجه به رشد تولید ناخالص داخلی انجام گرفته و دانشجویان ایرانی در خارج در محاسبه دخالت داده نشده اند.

جدول شماره ۵

تحول دانشجویان مؤسسات عالی و دانشگاههای کشور از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ (ارقام به هزار نفر و برای دو جنس)

سال	۱۳۴۵	۱۳۵۰	۱۳۵۵	۱۳۶۰	۱۳۶۵
	۳۱	۴۹/۳	۷۸/۴	۱۲۵	۱۹۸

برای اینکه تحولات سطوح مختلف آموزشی ارزیابی شود، بسیار بجا خواهد بود که تعداد محصلان کشور بالگوی آسیایی تعلیم و تربیت مقایسه شود. این الگو نسبت محصلان را در سطوح مختلف آموزشی برای سال ۱۳۵۹ برای کشورهای آسیایی پیش بینی کرده است.

جدول شماره ۶

توزیع محصلان بر حسب مدل آسیایی	توزیع محصلان ایرانی برای سال ۱۳۶۵	اختلاف
تعلیمات ابتدایی	۷۷/۳٪	-۲/۷
تعلیمات متوسطه	۲۱/۲٪	+۲/۸
تعلیمات عالی	۱/۵٪	-۰/۵
جمع	۱۰۰	۱۰۰

بطوریکه ارقام بالانشان می دهند، هنوز افزایش دانش آموزان تعلیمات ابتدایی و تعلیمات عالی در سال ۱۳۶۵ نمی تواند به سطح پیش بینی شده در الگوی آسیایی توسعه تعلیم و تربیت برسد، در حالیکه تعلیمات متوسطه از میزان الگو تجاوز می کند. بنابراین جادارد که در حین کند کردن تعلیمات متوسطه توسعه، بیشتری برای تعلیمات ابتدایی و عالی پیش بینی گردد.

بیسوادی

نظریه اینکه تعلیمات ابتدایی کلیه اطفال لازم التعلیم را در بر می گیرد و همچنین افت تحصیلی مخصوصاً در روستاها، قابل توجه است، بنابراین، همیشه گروه های بیسواد حتی در بین گروه جوان نیز وجود خواهند داشت. طبق سرشماری ۱۳۳۵ میزان متوسط بیسوادی برای زنان و مردان ۸۵ درصد بوده است. همچنین ۷۲ درصد گروه سنی ۱۰-۱۴ و ۹۵٪ درصد افراد سن بیسواد بودند. بیسوادان گروه سنی ۱۰ سال به بالای سال ۱۳۳۵ در سال ۱۳۶۵ در سن ۴ سال به بالا خواهند بود. با توجه به پیش بینی که برای دانش آموزان تعلیمات ابتدایی شد و میزان بقای هریک از گروه های سنی، جمعیت بیسواد کشور در سال ۱۳۶۵ چنین پیش بینی می شود.

جدول شماره ۷

توزیع سنی بیسوادان زن و مرد در سال ۱۳۶۵ به هزار نفر

گروه های سنی	فرض حداکثر رشد جمعیت	فرض حداقل رشد جمعیت
۷-۹ ساله	۹۸۶	۸۰۹
۱۰-۱۴ ساله	۱۳۷۰	۱۲۲۲
۱۵-۱۹ ساله	۱۴۵۹	۱۴۰۰
۲۰-۲۴ ساله	۱۴۸۵	۱۴۶۹
۲۵-۲۹ ساله	۱۵۶۹	۱۵۴۸
۳۰-۳۴ ساله	۱۵۸۱	۱۵۵۶
۳۵-۳۹ ساله	۱۴۲۲	۱۳۹۸
۴۰-۴۴ ساله	۱۲۸۸	۱۲۶۵
۴۵-۴۹ ساله	۱۱۳۶	۱۱۱۴
۵۰-۵۴ ساله	۱۰۴۶	۱۰۲۴
۵۵-۵۹ ساله	۸۸۵	۸۶۲
۶۰-۶۴ ساله	۷۲۴	۷۰۲
۶۵-۶۹ ساله	۵۶۱	۵۳۹
۷۰-۷۴ ساله	۳۹۳	۳۷۳
جمع	۱۵،۹۰۸	۱۵،۲۸۰

اختلاف بین دورشد جمعیت در مورد بیسوادان ۶۰۰ نفر خواهد بود و بدین ترتیب در سال ۱۳۶۵ هتوزیک ثلث جمعیت کشور بیسواد خواهند بود .
 برای اینکه تغییرات بیسوادی مخصوصاً در جمعیت فعال نشان داده شود بیسوادان جمعیت فعال سال ۱۳۳۵ را با بیسوادان جمعیت مزبور در سال ۱۳۶۵ مقایسه می کنیم:

جدول شماره ۸

توزیع بیسوادان جمعیت در سنین فعالیت بر حسب گروه سنی

گروه های سنی	درصد در سال ۱۳۳۵	درصد در سال ۱۳۶۵
۱۹-۱۰ ساله	۷۷/۷	۲۸/-
۲۰-۲۹ ساله	۸۴/۲	۳۵/-
۳۰-۳۹ ساله	۸۵/۵	۴۴/-
۴۰-۴۹ ساله	۸۶/۸	۵۲/-
۵۰-۵۹ ساله	۸۷/۹	۶۰/-
۶۰-۶۹ ساله	۸۸/۵	۷۱/۷
۷۰-۷۹ ساله	۹۰/-	۷۷/۷
۸۰-۸۹ ساله	۹۱/۹	۸۴/-
۹۰-۹۹ ساله	۹۲/-	۸۵/-
۱۰۰-۹۹ ساله	۹۲/۶	۸۶/۸
جمعیت ۱۰-۶۴ ساله	۸۵/-	۵۰/-

بطوریکه جدول فوق نشان می دهد، با بالا رفتن سن میزان بیسوادی نیز افزایش می یابد و دلیل آن اینست که در اثر توسعه و گسترش تعلیم و تربیت تعداد محصلین تعلیمات ابتدایی زیاد بالا می رود و در نتیجه میزان بیسوادی در گروه های جوان بطور قابل ملاحظه ای کاهش پیدا خواهد کرد .

البته این وضع می تواند، همانطور که پیش بینی شده ، در آینده تحقق یابد، مگر اینکه در میزان اشتغال به تحصیل دانش آموزان دوره ابتدایی تغییراتی حاصل شود یا افزایش تعلیمات ابتدایی سریعتر شود . همچنین میزان افت تحصیلی در پایه های اول و دوم و سوم ابتدایی به حداقل برسد . برای تسریع وانگیختن شدید مردم به گذاشتن فرزندان خود به مدرسه باید تبلیغاتی وسیع در سراسر کشور انجام گیرد و جادادن کلیه اطفال لازم التعلیم در مدارس جزو هدفهای اولیه و اصلی توسعه اقتصادی شناخته شود . در اینصورت ، می توان امیدوار بود که ریشه بیسوادی از کشور برکنده شود .

نتایج اقتصادی رشد سریع جمعیت

الف. جنبه‌های مالی: اگر هزینه سرانه عادی دانش آموزان دوره ابتدایی را که بالغ بر ۴ دلار است، در سال ۱۳۶۵ نیز ثابت فرض کنیم، نتایج زیر به دست می‌آید:

جدول شماره ۸

(ارقام به هزار دلار)

	۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
فرض حداکثر رشد جمعیت	۳۲۲۲۷۵	۲۴۰۱۸۶	۱۹۷۱۹۰	۱۳۵۱۱۴	۹۱۶۰۲	
فرض حداقل رشد جمعیت	۲۸۲۱۱۷	۲۳۷۶۲۰	۱۹۶۱۸۲	۱۳۵۱۱۴	۹۱۶۰۲	
اختلاف بین دو فرض	۴۰۱۵۳	۱۱۵۶۶	۱۰۰۸	-	-	

همینطوراگر هزینه سرانه عادی دانش آموزان تعلیمات متوسطه، که در حدود ۱۳۲ دلار است، برای سالهای آینده ثابت فرض شود، نتایج حاصله چنین خواهد بود:

جدول شماره ۹

(ارقام به هزار نفر)

	۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
فرض حداکثر رشد جمعیت	۲۸۹۸۷۲	۲۲۶۵۱۲	۱۵۴۸۳۶	۱۰۳۶۲۰	۶۵۰۷۶	
فرض حداقل رشد جمعیت	۲۷۷۴۶۴	۲۲۶۵۱۲	۱۵۴۸۳۶	۱۰۳۶۲۰	۶۵۰۷۶	
اختلاف بین دو فرض	۱۲۴۰۸	-	-	-	-	

ب. مسئله استخدام کادر آموزشی: از نقطه نظر احتیاجات کادر آموزشی دوره ابتدایی، در صورتیکه یک آموزگار به ۳۵ نفر دانش آموز را به عنوان نسبت مطلوب بپذیریم، نتیجه چنین خواهد بود:

جدول شماره ۱۰

	۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
فرض حداکثر رشد جمعیت	۲۱۹۲۳۳	۱۶۹۵۱۱	۱۳۴۱۶۵	۹۱۹۰۰	۵۵۴۳۴	
فرض حداقل رشد جمعیت	۱۹۱۹۱۶	۱۶۱۶۴۸	۱۳۳۴۷۲	۹۱۹۰۰	۵۵۴۳۴	
	۲۷۳۱۷	۷۸۶۳	۶۹۳	-	-	

همینطوراگر در تعلیمات متوسطه نسبت دیرینه دانش آموز به عنوان حدس مطلوب را ۳۳٪ قبول داشته باشیم، در سالهای آینده احتیاجات دیربشرح زیر خواهد بود:

جدول شماره ۱۱
(ارقام به هزار نفر)

۱۳۶۵	۱۳۶۰	۱۳۵۵	۱۳۵۰	۱۳۴۵	
۲۴۴	۱۹۸	۱۵۷	۱۰۷	۷۳	فرض حداکثر رشد جمعیت
۲۲۴	۱۸۹	۱۵۶	۱۰۷	۷۳	فرض حداقل رشد جمعیت
۲۰	۹	۱	-	-	اختلاف

نتیجه :

همانطور که نشان داده شد، جمعیت ایران به سرعت رو به افزایش است و همچنین نشان داده شد که اختلاف رشد جمعیت ۵ میلیون نفر در سال ۱۳۶۵ می‌رسد. تأثیر این افزایش سریع با توجه به دو فرض رشد جمعیت در زمینهٔ تعلیم و تربیت بسیار قابل اهمیت است. در صورتیکه جمعیت تحول سریع داشته باشد، لازم است که ... ۹۵۶ نفر کودک را بیش از آنچه بارش آرام پیش بینی شده است، در مدارس جاداد. همینطور در تعلیمات متوسطه برای ... ۹۴ نفر اضافی در دبیرستانها جایز بینی کرد. از نظر کادر آموزشی در صورت ادامهٔ رشد فعلی جمعیت ... ۲۷۶ آسوزگار و ۲ هزار دبیر اضافی نسبت به رشد آرام جمعیت مورد نیاز خواهد بود. از نظر هزینه‌های تعلیم و تربیت اختلاف بین دو فرض از ۵ میلیون دلار تجاوز می‌کند. تحمل چنین هزینه سنگین و قابل ملاحظه برای هر کشور در حال توسعه دشواری نماید. برای اینکه اهمیت این مبلغ به خوبی نمایان گردد، می‌توان گفت که برابر ۱۰ در هزار بودجهٔ کشور و ۱۹ درصد بودجهٔ آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۶ است. مسلم است که تخصیص چنین مبلغ اضافی برای تعلیم و تربیت توسعهٔ سایر بخشهای اقتصادی را کندتر خواهد کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی